

Els seminaris semipresencials, un nou context formatiu

Margalida Barceló i Taberner
ASSESSORA DE L'ÀMBIT SOCIAL I
LINGÜÍSTIC DEL CEP MANACOR

LES TIC I LA TRANSFORMACIÓ DE L'ESCENARI DOCENT

L'ENTRADA de les Tecnologies de la Informació i la Comunicació dins l'àmbit educatiu sens dubte han produït un canvi d'escenari de la pràctica docent. Tots els que treballam dins aquest àmbit sabem que la nostra feina no es podrà desenvolupar tal i com s'havia fet fins ara i que amb menor o major mesura hem de començar a tenir en compte l'ús de les TIC i els canvis metodològics i conceptuals que se'n deriven. De fet als centres de les Illes Balears hi ha ja iniciatives en aquest sentit i, sobretot, hi ha professionals que s'hi han engrescat a títol personal i que són els que dinamitzen l'ús de les TIC entre companys i companyes. Per això es pot dir que hem començat a treballar en aquest sentit, encara que de forma més o menys heterogènia segons els centres i també segons les persones, heterogènietat que ve marcada també per una distribució de recursos humans i materials encara parcial.

Els estudis sobre la incidència pedagògica de les TIC esmenten del parany d'usar-les simplement com a un canvi d'eina, un canvi que podríem anomenar estètic o decoratiu. Allò de canviar el paper i el bolígraf per una pantalla i un teclat; o una pissarra i el guix per una pissarra digital. La Comissió Europea ja va assenyalar que la

societat de la informació canviarà els mètodes d'ensenyament, reemplaçant la relació excessivament passiva docent/discent per una nova relació interactiva (1995)¹.

En aquest sentit hem de tendir cap a nous conceptes pedagògics envers la relació entre el que és ensenyament i el que és aprenentatge. De fet, aquest nou escenari educatiu ve donat per un nou escenari social (mundialització, societat de la informació i la comunicació, avenços tècnics i científics, etc.) que necessita uns ciutadans i ciutadanes amb coneixements i destreses que els permetin enfrontar-se als desafiaments d'una societat en canvi constant.

És evident que veurem canvis curriculars i canvis metodològics i que el paper de l'ensenyant serà més de facilitador de l'aprenentatge que de transmissor de coneixements. Amb l'ús de les TIC la pràctica pedagògica pot potenciar molt més l'aprenentatge col·laboratiu i es pot centrar molt més amb l'aprenentatge i l'aprenent, de manera que les teories del constructivisme es fan de cada vegada més vigents en forma de noves aportacions que destaquen la importància de l'activitat i el context per a que es realitzi l'aprenentatge que, alhora, esdevé un procés en el qual els aprenents s'integren gradualment a una comunitat o cultura de pràctiques socials. El disseny d'aquests contextos d'aprenentatge serà una de les tasques prioritàries de l'ensenyant i les TIC en seran un element estructural indispensable.

L'ÚS DE LES TIC EN LA FORMACIÓ DEL PROFESSORAT

La formació del professorat sobre TIC s'ha centrat sobretot en l'adquisició de destreses en el maneig de les diferents eines informàtiques que han anat apareixent i que tenen una relació més o menys directa amb els suports tradicionals d'aula o d'assignatura: els processadors de textos, les bases de dades, els fulls de càlcul, els tractaments d'imatges, la recerca d'informació a través de la xarxa, el programari educatiu, etc. De qualque manera, s'han anat reemplaçant les eines tradicionals per eines més potents. No obstant això, aquesta adquisició de destreses per part del professorat no sempre s'ha transformat en una implementació a l'aula. Els motius són diversos i moltes vegades no depenen d'actituds personals (i a vegades sí). Podríem esmentar aspectes com recursos materials minsos o mal distribuïts, horaris que no faciliten canvis de pràctica, formació desigual entre equips de professors i professores, etc.

Les altres passes formatives ens condueixen a entendre la implementació de les TIC associades a canvis pedagògics conceptuals i metodològics en la línia que hem apuntat més amunt envers l'aprenentatge

1. European Comisión (1995): *Teaching and Learning. Towards the Learning Society*. Luxembourg: Office for Oficial Publications of the European Communities.

col·laboratiu i significatiu.

Evidentment, tot això que acabam d'exposar de manera massa sintètica i segurament incompleta es podria rebatre o perfilar amb exemples de pràctiques reeixides, que n'hi ha. Ens serveix emperò d'introducció per contextualitzar el que exposarem a continuació sobre l'ús de les TIC en la formació del professorat.

A banda de l'oferta de formació del professorat a distància (FAD) que s'ofereix des del Servei de Formació del Professorat i que aquí no comentarem perquè mereixeria més atenció i una autoria més competent en el tema, als centres del professorat de les Illes Balears (CEP) s'ha generalitzat una iniciativa que va partir des del CEP Manacor i que es va anomenar Modalitat Mixta de formació, que incloïa fases presencials i fases a distància en les activitats de formació (cursos i seminaris). L'experiència duita a terme al CEP Manacor des del curs 1999-2000 ha estat valorada com a molt positiva pel que suposava d'implementació d'ús de les TIC en les activitats formatives que s'oferien al professorat. Aquesta modalitat es va implementar en activitats amb objectius i continguts molt diversos, però en totes elles hi havia uns objectius comuns que es podrien definir de la manera següent:

- Iniciar-se en una nova modalitat de formació que inclou una fase presencial i una fase a distància (Modalitat mixta de formació permanent del professorat).
- Conèixer les eines bàsiques per poder desenvolupar la formació a través d'eines de comunicació a distància.

Actualment l'oferta d'activitats semi-presencials és més ampla i més coneguda pel professorat i, a més, des de tots els CEP s'han dissenyat seminaris amb fase a distància que amb menor o major incidència intenten potenciar l'ús de les TIC en els processos

d'aprenentatge que feim com a professors. Aquesta iniciativa obre un poc més la porta als canvis conceptuals i metodològics de què parlàvem a l'apartat anterior des de la pràctica mateixa com a docents en activitats de formació.

LA FORMACIÓ ENTRE IGUALS I L'ÚS DE LES TIC

Dins de l'experiència esmentada abans del CEP Manacor, personalment em va interessar la modalitat mixta de formació perquè pretenia rendibilitzar els avantatges de la formació presencial i els de la formació a distància. Em vaig decidir doncs a aplicar-la i vaig triar una de les modalitats de formació que precisament té el seu pes en el fet presencial dels participants: el seminari. Tal com el tenim definit en el nostre entorn professional, un seminari es caracteritza bàsicament pel treball presencial entre iguals, cooperatiu i autoformatiu; de fet, solen esdevenir el lloc i hora de trobada entre professionals del mateix àmbit que treballen a centres diferents.

Com a assessora de formació, em plantejava bàsicament dos objectius quan vaig decidir aplicar la modalitat mixta als seminaris, un de caire funcional i un altre de caire pedagògic:

- Millorar la rendibilitat horària del professorat participant i minvar la despesa en temps i desplaçaments.
- Afavorir la participació productiva entre el professorat assistent que comparteix experiències i formació i la seva aportació individual al grup.

Aquests aspectes són els que al meu entendre, en major o menor mesura, fan minvar la qualitat de l'autoformació en seminaris entre iguals de tipus totalment presencial.

Pel que fa al primer, és obvi que les eines TIC ens poden alliberar de desplaçaments, horaris fixos i incomoditats circumstancials. Cal emperò, superar l'entrebanc del desconeixement de l'entorn virtual, la inseguretat en l'ús d'eines telemàtiques en alguns dels participants, l'heterogeneïtat quant a les seves destreses informàtiques... Cal dir que, a hores d'ara, encara no tot el professorat està familiaritzat en l'ús de les TIC. Per aquest motiu, els seminaris esdevenen també una manera indirecta d'introduir aquestes eines ja que en el seu disseny, independentment del tema, sempre s'hi inclouen continguts instrumentals sobre l'entorn. En alguns casos la feina de tutoria haurà de ser mol intensa ja que és difícil estendre l'ús de l'entorn a distància en un col·lectiu que no en té l'hàbit de forma homogènia. En tot cas, en les experiències que ja s'han duit a terme els objectius referits a aquest aspecte s'han assolit de forma satisfactòria i es pot dir que els participants valoren la comoditat que suposa poder treballar de casa estant i amb la seva pròpia distribució horària dins dels marges establerts pel propi grup.

Pel que fa al segon aspecte cal dir que era un dels que més em preocupava dels seminaris presencials. A vegades les reunions esdevenien ineficaces o poc productives bé pel cansament després d'una jornada de treball i l'adaptació d'horaris familiars i professionals que havien de fer els participants, bé perquè el temps fixat no permetia fer l'anàlisi i la reflexió adequada sobre allò que es compartia. Aquests desavantatges minven considerablement si es pot fer un treball individual previ de forma assossegada. També guanya pes la participació més igualitària dels membres del seminari i s'eviten protagonismes innecessaris. Es disposa de més temps d'anàlisi i reflexió tant dels aspectes teòrics que s'han proposat estudiar com de les

experimentacions de centre o d'aula que s'apliquen. S'afavoreix per tant la formació entre iguals i el treball col·laboratiu.

A tall d'exemple i sense ànim de ser exhaustius exposam algunes de les opinions expressades per participants a seminaris semipresencials:

Te dóna la llibertat de fer la tasca quan tens temps i no estàs lligat a un horari.

A més t'obliga a fer una feina concreta.

Haver de lliurar les teves aportacions per escrit et fa involucrar-te més en la participació.

Amb els fòrums i les respostes a fòrums es produeix un "va i ve" de feina entre tots.

A partir dels articles sobre interculturalitat varen sortir moltes idees que anàrem expressant a través dels fòrums.

Va molt bé per fer feina a distància, encara que fa un poc de por enganxar les teves idees per escrit.

És fàcil d'utilitzar, un cop t'han donat les explicacions oportunes.

Al principi costa un poc degut a la falta de costum d'utilitzar aquest mitjà, i es suma que has de tenir l'equip necessari per poder-ho fer; al final, però, és positiu.

Hi ha hagut una bona coordinació entre els participants, així com una bona relació personal, encara que sempre he trobat l'ordinador molt fred.

El desenvolupament de l'activitat en sí m'ha agradat molt. He quedat prou satisfeta. És un dels cursos en què he après més.

Conèixer una nova forma de realitzar formació i conèixer nous professionals sensibilitzats amb l'educació intercultural.

La comoditat de fer aquest tipus de seminari. M'ha agradat sobretot per dos motius: la metodologia i el tema.

La quantitat d'informació rebuda tant per part de la coordinadora com per part dels altres companys.

La modalitat de seminari et permet tractar de forma directa amb altres professionals sobre temes directament relacionats amb l'educació. Això t'ajuda a millorar la feina.

que es constitueix com a tendència metodològica de futur dins de l'àmbit educatiu². Respecte de l'autoformació, la participació en seminaris semipresencials promou millores actitudinals i procedimentals. Es constata que millora la qualitat de participació: interrelació equilibrada entre els participants, participació més productiva (que aporta idees, que promou el debat seriós...), transmissió més elaborada, concreta i precisa, i augment de l'actitud autoavaluativa individual i del grup. A més, podem afegir que obre possibilitats autoformatives i professionals: desmitifica l'ús de les TIC i les introdueix dins el quefer professional; proporciona actituds obertes a canvis metodològics d'aula a través d'una nova eina; resitua el paper del formador/a respecte de la formació del professorat i alhora replanteja el paper del professor/a respecte de l'alumnat i el procés comú d'ensenyament-aprenentatge.

Adquirir competències de treball col·laboratiu i millorar les nostres competències comunicatives i interpersonals, sens dubte contribuiran a millorar el nostre quefer professional i la relació amb un alumnat que no es pot quedar al marge de les innovacions tecnològiques i de les noves formes de relació laboral i social. No deu estar molt enfora el dia que comencem a utilitzar entorns virtuals de formació de forma més o menys normalitzada a les nostres escoles i instituts³.

Com a conclusió de tot el que s'ha exposat podem dir que amb la implementació de l'ús de les TIC en activitats de formació del professorat es facilita l'aprenentatge entre iguals i s'afavoreix una dinàmica de treball col·laboratiu

2. Aquest debat s'està produint actualment a Europa en el marc de l'Espai Europeu d'Educació Superior (EEES), que implica una veritable transformació de les estructures universitàries i que preveu una disminució rellevant de la docència presencial i cerca potenciar les competències dels aprenents. Entre elles destaquen especialment les interpersonals (capacitat de treballar en grup ...), les de comunicació, les sistèmiques i les relacionades amb el desenvolupament de l'autonomia en l'aprenentatge. Es pot consultar: Rué, J., Martínez, M. *Eines d'innovació docent en educació superior: les titulacions UAB en l'Espai Europeu d'Educació Superior*. Bellaterra: Servei de Publicacions, 2005 (p. 22-25); i també: González, J.; Wagenaar, R. (eds.) *Tuning Educational Structures in Europe*. Bilbao: Universidad de Deusto, 2003, (p. 40).

3. Sobre aquesta i altres qüestions relacionades vos recomanem: Monereo, Carles (coordinació) et al. (2005): *Internet y competencias básicas. Aprender a colaborar, a comunicarse, a participar, a aprender*. Editorial Graó.